

Kimmo Niemelä
kimmo.niemela@elisanet.fi

Viite: Ennakkolausunto

Asia: Orimattila, Heinämaan Rintala

Rintala-niminen tila on edustanut vanhaa mäkitupalaisasutusta Heinämaan Mahalanmäellä. Tilan omistajat ovat pyytäneet alueelliselta vastuumuseolta ennakkolausuntoa kohteen myyntiä varten rakennusten kunnan takia. Museon rakennustutkija on käynyt kohteessa katselmuksella 8.10.2021.

Käsityöperinteestään ja siihen liittyvästä mäkitupa-asutuksesta tunnettu Heinämaan kylä on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (Museovirasto, RKY 2009). Mahalanmäen käsityöläisten mäkitupalaismökkit rakennettiin 1700–1800-luvulla viljelykseen kelpaamattomalle mäelle. Torpparilain myötä mäkitupalaiset saivat lunastaa tonttimaan itselleen. Juho ja Lydia Siren lunastivat Rintalan paikan 1920-luvun alussa. Sitten Rintalaa asutti Sirenien tytär Anni Niemelä perheineen. Niemelä oli viimeinen ammattimaisesti työtään tekevä pitsinkutoja Heinämaalla. Tontilla sijaitsee vierivieressä kaksi pientä taloa, joista molemmissa on kuisti, eteinen, tupa ja kammari. Rintalan paikaksi kutsuttu vanhempi talo on rakennettu 1800-luvun alussa ja Sirenin paikaksi kutsuttu viereinen talo ilmeisesti 1900-luvun alussa. Tontin näitä aiempi päärakennus oli seudulle ominainen hellahuoneen ja luhtiaitan yhdistelmä, joka purettiin 1930-luvulla ulkorakennuksen paikalta (Nevanlinna, Antikainen & Polso 1982, Heinämaan käsityöläiskylä). Ulkorakennuksen vieressä on pieni 1950-luvun leikkimökki. Rakennuskantaan kuului myös sauna rinteisen pihan alaosassa. Saunan takana on kaivo. Tonttia rajaa syreeniaita ja kiviaidat sekä -pengerrykset, joita on rinteisellä tontilla muuallakin. Pihapiiri on osin pusikoitunut, mutta nähtävissä on runsaasti vanhoja perinneperennoja ja pensaita, marjapensaita sekä suurikokoinen omenapuu. Viereisen Kivistön tilan päärakennuksen pitkä sivu on alle metrin päässä Rintalan vanhimman talon päätyseinästä.

Rintalan rakennuskanta on ollut tyhjillään vuodesta 1998, ja kunnossapidon puutteessa rakennusten huopakatot ovat alkaneet vuotaa ja sittemmin romahtaneet. Rakennusten korjaaminen ei ole enää vaihtoehto. Säiden armoilla olleiden rakennusosien kierrättämismahdollisuuskin on rajallinen. Joitakin ovia, ikkunoita ja taottuja heloja voi hyödyntää alueen muiden vanhojen rakennusten varaosiksi. Sirenin talon alla olevan, ainakin etuosastaan tiilimuuratun kellarin kunnosta riippuen se voi olla säilytettävissä. Pihapiirin

pengerrykset ja istutettu kasvillisuus tulee purkutöiden yhteydessä ja uudisrakennustöissä suojata ja säilyttää.

Heinämaan kylän alueella on voimassa Heinä-Leitsamaan oikeusvaikutteinen yleiskaava (2003). Mahalanmäkeä, jossa Rintala sijaitsee, koskee kaavamääräys AT/s: *kyläkeskusalue, jolla ympäristö säilytetään*. Kaavassa määrätään rakentamisen maisemaan ja kyläkuvaan sopeutuvasta värityksestä, ulkomuodosta, julkisivumateriaalista, kerrosluvusta ja mittakaavasta sekä rakentamisen sijoittumisesta pihapiiriin. Tontille on kaavan mukaan rakennettava vähintään yksi asuinrakennus ja talousrakennus.

Uudisrakentamista suunniteltaessa on lisäksi otettava huomioon arkeologinen kulttuuriperintö. Kiinteistö sijaitsee Heinämaan historiallisen kylätontin alueella. Kylä on arkistolähteiden mukaan perustettu jo 1500-luvulla: tiloja oli yksi vuonna 1546 ja kaksi 1560-luvulla. Kylä on paikannettu arkistotutkimuksen pohjalta ja sen rajaus on siten suuntaa antava (muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000024173 *Heinämaa*. Status: mahdollinen muinaisjäännös). Koska kylätonttia ja sen rajausta ei ole maastossa varmennettu, on ennen uudisrakentamisen aloittamista otettava yhteyttä Päijät-Hämeen alueelliseen vastuumuseoon kaivuutyön arkeologisen valvonnan järjestämiseksi (museo suorittaa sen virkatyönään).

Suunnitteluvaiheessa tulee hyvissä ajoin olla yhteydessä alueelliseen vastuumuseoon, joka neuvoa ja ohjaa huomioon otettavissa asioissa.

Lahten museot / Päijät-Hämeen alueellinen vastuumuseo

tutkimuspäällikkö	Hannu Takala
tutkija, arkeologi	Esko Tikkala
rakennustutkija	Reetta Nousiainen

Tiedoksi Orimattilan kaupungin rakennusvalvonta, Hämeen ely-keskus